

Kalatalouden toimialakatsaus vuonna 2011

Heidi Pokki ja Jari Setälä

RIISTA - JA KALATALOUS
TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

9/2011

RIISTA- JA KALATALOUS

TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

9 / 2 0 1 1

Kalatalouden toimialakatsaus vuonna 2011

Heidi Pokki ja Jari Setälä

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2011

Kannen kuvat: Markku Saiha, Taija Pöntinen, Jukka Salmi / Plugi Oy

Julkaisujen myynti:
www.rktl.fi/julkaisut
www.juvenes.fi/verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
www.rktl.fi/julkaisut/

ISBN 978-951-776-849-8 (Painettu)
ISBN 978-951-776-850-4 (Verkkojulkaisu)

ISSN 1799-4764 (Painettu)
ISSN 1799-4748 (Verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1. Kalataloussektorin tuotot pienenevät	7
2. Kalastuksen tulos parani.....	9
3. Vesiviljely-yritysten kannattavuus heikkoa.....	11
4. Jalostuksen kannattavuus vuoden 2008 tasoa.....	13
5. Kalatukkukaupan kannattavuus edelleen kohtuullinen	15
6. Kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan tulos parani	17
7. Laatuseloste	18
7.1. Aineisto ja menetelmät	18
7.2. Tulosten luotettavuus	19
Viitteet.....	20
Liitteet	21

Tiivistelmä

Kalatalouden toimialakatsauksessa kuvataan suomalaisen merikalastuksen, vesiviljelyn, kalanjalostuksen, kalatukkukaupan ja kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan taloudellista tilaa. Katsaus perustuu viimeisimpiin kalatalouden yritysten tilasto-, barometri- ja tilinpäätöstietoihin.

Vuonna 2009 Suomen kalataloussektorilla toimi 819 sellaista yritystä, joiden liikevaihto ylitti 9 821 euroa vuodessa. Yritysten kokonaistuotot olivat lähes 545 miljoonaa euroa. Kalatalouden tuottama jalostusarvo oli 112 miljoonaa euroa ja yritysten työllistävyys oli 2 122 henkilötyövuotta. Yli puolet yrityksistä oli alkutuotannon yrityksiä. Suurin osa tuotoista syntyi jalostuksen ja kaupan toimialoilla, jotka myös työllistivät eniten.

Kalatalouden tuotot pienenivät vuonna 2009. Silakan ja kilohailin myynti Tanskaan lisääntyi huomattavasti. Kalan ulkomaankauppa kasvoi edelleen.

Vuonna 2009 kalastuksen kannattavuus parani merkittävästi. Kalankasvatusyritysten kannattavuus sen sijaan heikkeni. Myös kalanjalostuksen ja tukkukaupan tulos heikkeni, vaikka tukkukaupan kannattavuus olikin hyvä. Kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan kannattavuus oli edelleen heikko, mutta tulos parani edellisvuodesta.

Vuonna 2010 kalatalouden kehitys parani. Ulkomaankauppa vilkastui edellisvuodesta ja kalatalouden tulos oli kaiken kaikkiaan vuotta 2009 parempi. Yrittäjät katsoivat vuoden 2011 alussa tulevaisuuteen luottavaisesti.

Asiasanat: kalanjalostus, kalan vähittäiskauppa, kalastus, kalatalous, kalatukkukauppa, taloudellinen analyysi, toimialakatsaus, vesiviljely

Pokki, H. & Setälä, J. 2011. Kalatalouden toimialakatsaus vuonna 2011. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 9/2011. 26 s.

Sammandrag

I den fiskeriekonomiska översikten beskrivs det ekonomiska tillståndet hos det finländska havsfisket, vattenbruket, fiskförädlingen, fiskpartihandeln och den detaljhandel som är specialiserad på fisk. Översikten är baserad på de senaste statistik-, barometer- och bokslutsuppgifterna från företagen i fiskeribranschen.

År 2009 verkade 819 företag inom fiskerisektorn i Finland vars omsättning överskred 9 821 euro per år. Företagens sammanlagda intäkter uppgick till närmare 545 miljoner euro. Det förädlingsvärde som producerades inom fiskeribranschen uppgick till 112 miljoner euro, och företagen sysselsatte motsvarande 2 122 årsverken. Över hälften av företagen verkade inom primärproduktionen. Största delen av intäkterna hänförde sig till förädling och affärsverksamhet, som också sysselsatte flest personer.

Intäkterna för fiskerinäringen minskade 2009. Försäljningen av strömming och vassbuk till Danmark ökade avsevärt. Utrikeshandeln med fisk fortsatte att öka.

År 2009 förbättrades fiskets lönsamhet betydligt. Däremot sjönk lönsamheten för fiskodlingsföretagen. Likaså försämrades intäkterna för fiskförädlingsverksamheten och partihandeln, även om lönsamheten för partihandeln fortfarande låg på en god nivå. Den detaljhandel som är specialiserad på fisk hade fortfarande en svag lönsamhet, men resultatet förbättrades från året innan.

År 2010 förbättrades utvecklingen inom fiskerinäringen. Utrikeshandeln blev livligare jämfört med året innan och det sammantagna resultatet för fiskerinäringen var bättre än 2009. Företagarnas framtidsutsikter var optimistiska i början av 2011.

Nyckelord: ekonomisk översikt, fiskförädling, fiske, fiskeriekonomi, fiskerinäring, partihandel, vattenbruk, detaljhandel, ekonomisk analys

Pokki, H. & Setälä, J. 2011. Fiskeribranschens ekonomiska verksamhet år 2011. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 9/2011. 26 s.

Abstract

In this Fisheries Industry Report we present the economic outcome of fishing, aquaculture, fish processing, fish wholesale and retail trade sectors. The report is based on the latest statistics, surveys and accounts of fisheries sector enterprises.

Of the enterprises in the Finnish fisheries sector in 2009 there were 819 with a turnover above 9,821 euros; total turnover of the sector was 545 million euros. Industry value-added amounted to 119 million euros, and the sector employed 2,122 employees measured as full-time equivalent. Over half of the enterprises operated in primary production, while most of the turnover and employment was created in the processing and trade sectors.

The income of the fisheries sector decreased in 2009. Sales of Baltic herring and sprat to Denmark increased significantly, and further growth took place in fish trade.

Fishing industry profitability improved significantly in 2009, while that of fish farming decreased. The profitability of fish processing and fish wholesalers weakened, although that of the latter remained respectable. Despite performance being up on the previous year, fish retailers continued to experience weak profitability.

The economic development of the fisheries sector improved in 2010. The export trade livened up and income from the fisheries sector on the whole exceeded that of 2009. At the beginning of 2011 entrepreneurs in the fisheries sector were confident about the future.

Keywords: industry report, fishing, aquaculture, fish processing, fish wholesale trade, fish retail trade, fisheries, economic analysis

Pokki, H. & Setälä, J. 2011. Fisheries Industry Report 2011. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 9/2011. 26 p.

1. Kalataloussektorin tuotot pieneivät

Vuonna 2009 Suomen kalataloussektorilla toimi 819 yritystä, joiden liikevaihto ylitti 9 821 euroa vuodessa. Yli puolet näistä yrityksistä oli alkutuotannon pienyrityksiä (kuva 1). Sektorin kokonaistuotot olivat 545 miljoonaa euroa, josta jalostuksen ja kalakaupan osuus oli 85 % (liite 1). Kalakauppa ja jalostus olivat vahvasti keskittyneitä (liite 2), sillä alan 10 suurinta yritystä tuottivat yli kolme neljännestä toimialan kokonaisliikevaihdosta. Kalatalouden tuottama jalostusarvo oli 112 miljoonaa euroa. Kalatalouden työllistävyys oli 2 122 henkilötyövuotta. Niistä jalostuksen ja kaupan osuus oli noin 75 % (kuva 2).

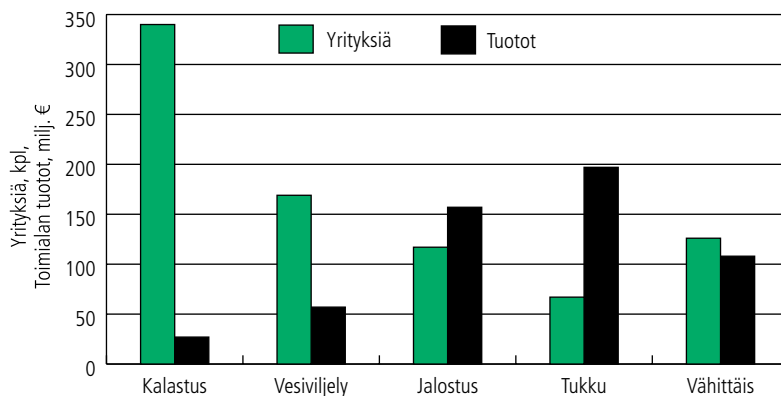
Vuonna 2009 kalatalouden tuotot pieneivät edellisvuodesta. Kalanjalostuksen ja kaupan yhteenlasketut tuotot ovat kasvaneet viimeisen vuosikymmenen aikana aina vuoteen 2007 asti, minkä jälkeen tuotot kääntyivät laskuun (kuva 3). Kotimarkkinoilla kaupan ja jalostuksen menneiden vuosien kasvu on perustunut tuotuun kalaan, koska kotimainen tuotanto ei riittänyt vastaamaan kysyntään. Viennistä pääosa on ollut silakkaa ja kilohailia. Vuonna 2009 ulkomaankauppa kasvoi edelleen.

Kalastuksen vuoden 2009 taloudellinen tulos oli selvästi vuotta 2008 voitollisempi. Vuosi 2009 oli kuitenkin vesiviljely-yrityksille huono, ja niiden kannattavuus heikkeni huomattavasti edellisvuodesta. Myös kalanjalostuksen ja tukkukaupan tulos heikkeni, vaikka tukkukaupan kannattavuus olikin vielä hyvä. Kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan tulos pysyi edelleen heikkona, mutta parani kuitenkin edellisvuodesta.

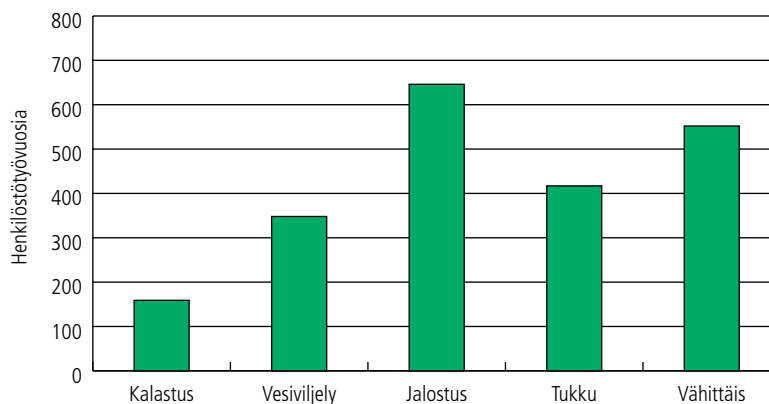
Kalatalouden kokonaistyöllistävyys pienei vuodesta 2008. Työpaikat vähenivät kaikilla toimialoilla.

Vuonna 2010 tuonnin arvo kasvoi huomattavasti ja viennin arvo pienei. Silakan, lohikalojen ja sisävesilajien hinnat pääosin nousivat.

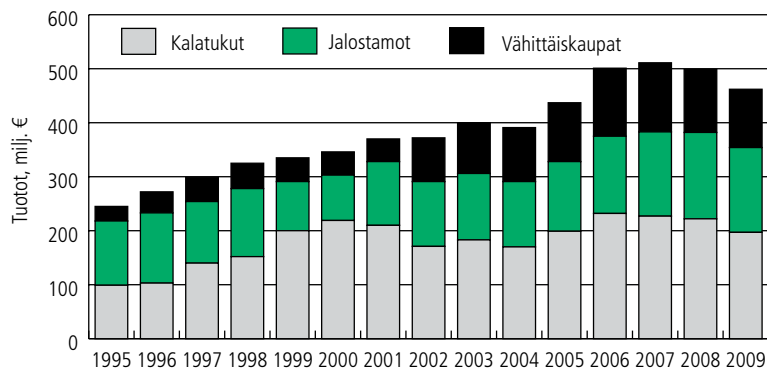
Kalatalousbarometrin mukaan kalatalousyritysten vuoden 2010 talouskehitys oli hieman vuotta 2009 parempi (Ahvonen ym. 2011). Kalatalousyrittäjien tulevaisuuden odotukset vuodelle 2011 olivat myönteiset.

Kuva 1. Kalatalouden toimialojen yritysten lukumäärät ja tuotot vuonna 2009.

Kuva 2. Kalatalouden toimialojen työllistävyys vuonna 2009 henkilötyövuosina.

Kuva 3. Kalanjalostuksen, tukkukaupan ja vähittäiskaupan yhteenlasketut reaaliuotot vuosina 1995–2009.

2. Kalastuksen tulos parani

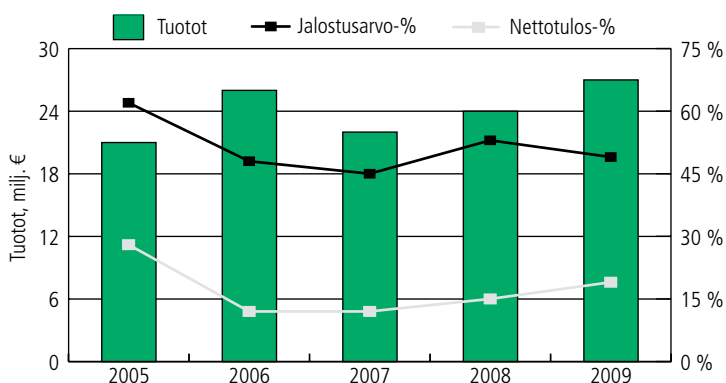
Vuonna 2009 merialueella toimi 340 aktiivista kalastusyritystä, joiden saaliin arvo oli vähintään 9 821 €/v (liite 3.1). Niistä 282 kalasti rannikon lähellä ja loput olivat troolareita tai muita avomerikalastusyrityksiä. Suuria troolareita lukuun ottamatta kalastusyritysten määrä kasvoi vuodesta 2008. Yritysten yhteenlasketut tuotot olivat noin 27 miljoonaa euroa ja yritysten keskituotot noin 78 000 euroa.

Kalastusyritysten kokonaistuotot kasvoivat vuodesta 2008 (kuva 4). Etenkin rannikkokalastusyritysten tuotot kasvoivat vuonna 2009. Samanaikaisesti myös rannikkokalastuksen tuotantokustannukset kasvoivat. Rannikkokalastajat lisäsivät investointeja huomattavasti, ja samalla velkaantuneisuus kasvoi. Nettotulos parani kaikissa alusluokissa. Parhaimpiin yrityskohtaisiin tuloksiin pääsivät suuret troolarit.

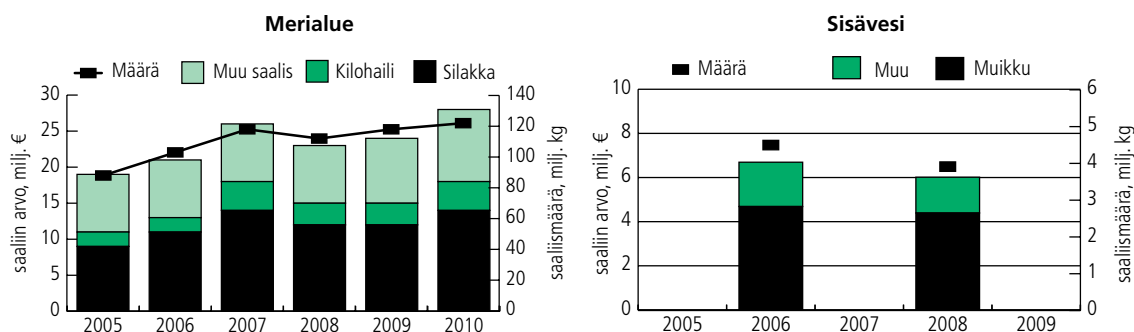
Vuonna 2010 suomalaiset ammattikalastajat pyydystivät Itämerestä 27 miljoonan euron arvosta kalaa (kuva 5). Merisaalis oli noin 122 miljoonaa kiloa. Saaliin määrä ja arvo kasvoivat vuodesta 2009. Silakan ja kilohailin osuus saaliista oli 96 %, mikä oli melkein kaksi kolmasosaa merisaaliin arvosta. Sisävesiltä pyydettiin noin 3,9 miljoonaa kiloa kalaa vuonna 2008. Sisävesisaaliin tuottaja-arvo oli 6 miljoonaa euroa. Siitä yli kaksi kolmasosaa oli muikkua.

Pääosa silakasta ja kilohailista käytetään turkiseläinten rehuksi. Suomalaiset kalastajat purkivat Tanskaan edellisvuotta huomattavasti enemmän silakkaa ja kilohailia. Silakan ja kilohailin vienti Venäjälle väheni. Silakan, lohen ja sisävesilajien hinnat pääosin nousivat vuonna 2010.

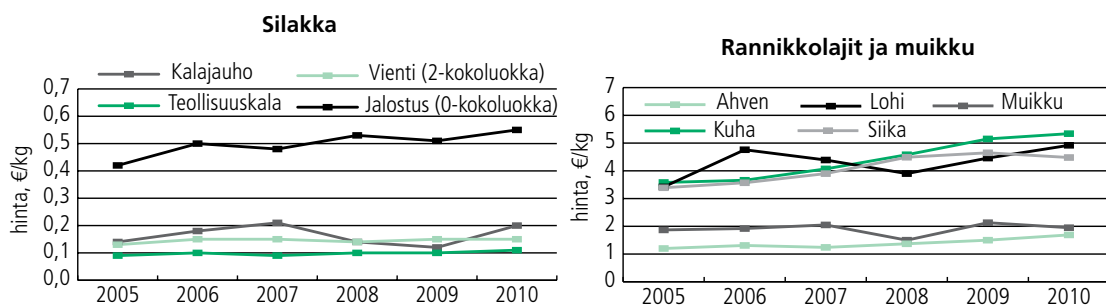
Vuoden 2011 alussa tehdyn barometritiedustelun perusteella suurten kalastusyritysten taloudellinen tila kohentui vuonna 2010. Sen sijaan pienet kalastusyrietykset arvioivat kannattavuutensa heikentyneen (Ahvonen ym. 2011). Suuret yritykset olivat luottavaisia myös tulevan talouskehityksen suhteen, kun taas pienet yritykset uskoivat tilanteen jatkuvan ennallaan vuonna 2011.

Kuva 4. Kalastusyritysten tuottojen, jalostusarvon ja nettotuloksen reaaliarvojen kehitys vuosina 2005–2009.

Kuva 5. Ammattikalastajien saaliin reaaliarvon ja määrän (viiva) kehitys merellä ja sisävesillä vuosina 2005–2010 (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2010, 2011a).

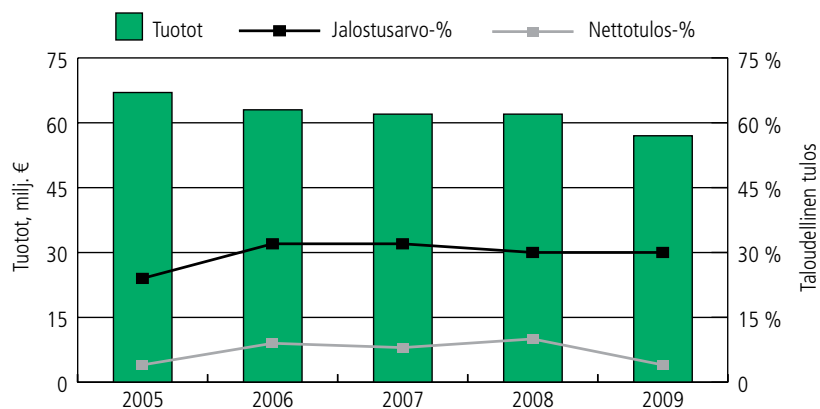
Kuva 6. Silakan sekä lohien, siian, kuhan, muikun ja ahvenen reaaliarvot vuosina 2005–2010 (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011b).

3. Vesiviljely-yritysten kannattavuus heikkoa

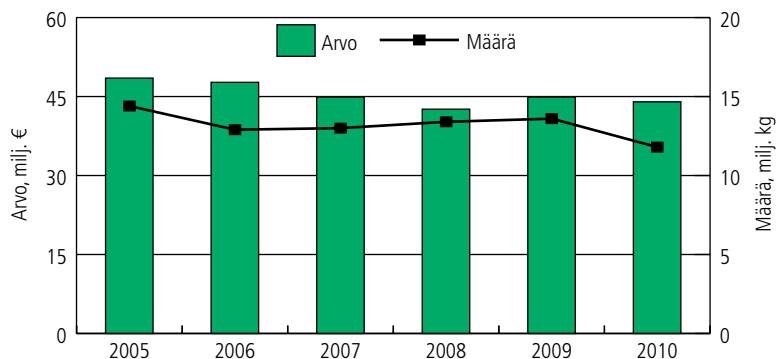
Vuonna 2009 Suomessa toimi 169 vesiviljely-yritystä, joiden liikevaihto oli vähintään 9 821 €/v (liite 3.2). Yritysten yhteenlasketut tuotot olivat noin 57 miljoonaa euroa ja yritysten keskituotot 335 000 euroa. Vesiviljelyn tuotot vähenivät hieman vuodesta 2008. Samalla koko toimialan kannattavuus (kuva 7) heikkeni ja pienet yritykset päätyivät nollatulokseen. Myös suurten ja keskisuurten yritysten tulos heikkeni, mutta pysyi voitollisena. Pienten yritysten velkaantuneisuus kasvoi merkittävästi. Vesiviljely-yritysten nettoinvestoinnit kasvoivat maltillisesti.

Vuonna 2010 Suomessa kasvatettiin 44 miljoonan euron arvosta ruokakalaa (kuva 8). Kokonaistuotanto pieneni 11,8 miljoonaan kiloon (perkaamaton paino). Kirjoloihen hinta (kuva 9) nousi vuonna 2010. Tuotannosta 11 miljoonaa kiloa oli kirjolohta ja 0,7 miljoonaa kiloa siikaa. Ruokakalaa kasvattavia yrityksiä oli yhteensä 96, joista 60 % toimi merialueella. Yli 80 % ruokakalasta tuotettiin meressä. Ruokakalan lisäksi vuonna 2010 tuotettiin noin 61 miljoonaa kalanpoikasta istutuksiin ja jatkokasvatukseen. Tästä määrästä kolmannes oli jatkokasvatettavia kirjolohenpoikasia. Kirjoloihen poikastuotannon arvo oli 8,3 miljoonaa euroa. Noin 40 % poikasista oli siikoja (tuotannon arvo 5 miljoonaa euroa), joista pääosa käytettiin istutuksiin. Sekä kirjolohen että siian poikasia tuotettiin edellisvuotta vähemmän. Muu tuotanto oli pääasiassa kuhia, lohia, taimenia ja harjuksia istutuksia varten. Ravun poikasia tuotettiin 46 000 kappaletta, josta noin kolme neljännessä oli täplärapuja.

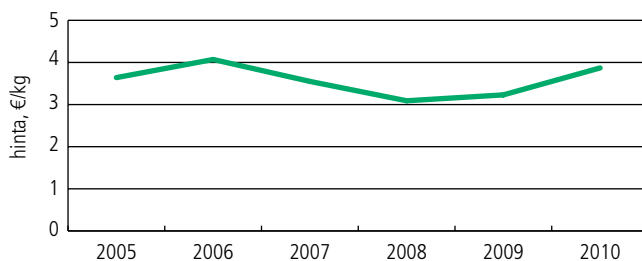
Vuoden 2011 alussa tehdyn barometritiedustelun perusteella kalankasvatusyritysten taloudellinen tila oli vuonna 2010 aiempaa suotuisampi (Ahvonen ym. 2011). Kalanviljely-yritysten odotukset vuoden 2011 talouskehitykselle olivat positiivisia.

Kuva 7. Vesiviljely-yritysten tuottojen, jalostusarvon ja nettotuloksen reaaliarvo vuosina 2005–2009.

Kuva 8. Kasvatetun ruokakalan tuotannon reaaliarvo ja tuotantomäärä vuosina 2005–2010 (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011c).

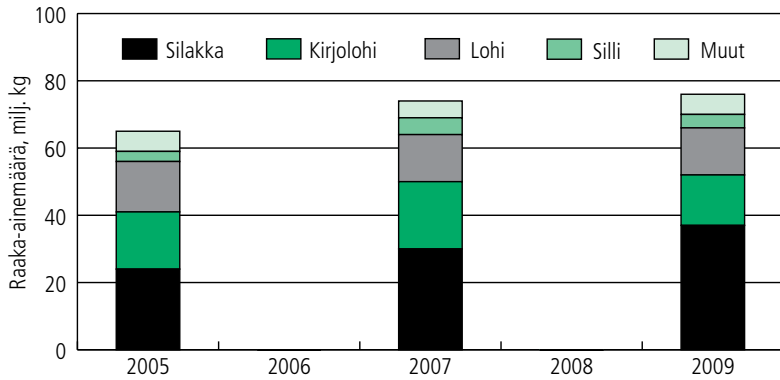
Kuva 9. Kirjolojen reaalihinnan kehitys vuosina 2005–2010 (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011b).

4. Jalostuksen kannattavuus vuoden 2008 tasoa

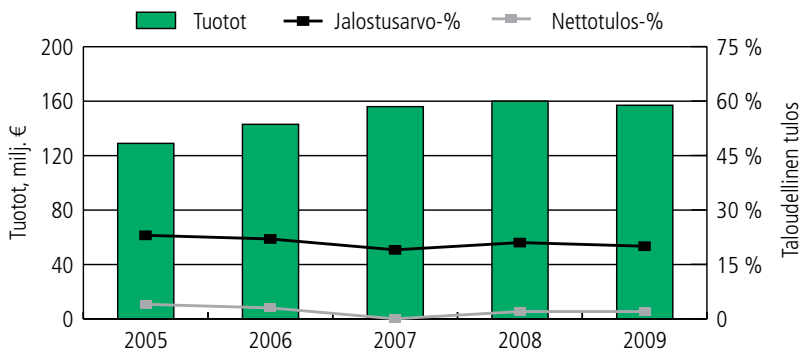
Kotimaassa jalostetun kalan määrä on lisääntynyt 1990-luvun alusta lähtien. Vuonna 2009 jalostetun kalan määrä kääntyi laskuun. Suomessa käytettiin kalajalosteiden raaka-aineina 75 miljoonaa kiloa kalaa (kuva 10) vuonna 2009. Siitä 56 miljoonaa kiloa oli kotimaista ja 19 miljoonaa kiloa ulkomailta tuotua kalaa. Silakkaa jalostettiin noin 37 miljoonaa kiloa. Siitä pääosa pakastettiin vientiä varten. Kotimarkkinoiden kannalta tärkeimmät lajit olivat kirjolohi ja lohi, joita jalostettiin runsas 28 miljoonaa kiloa. Sillia käytettiin säilyketuotannossa 4 miljoonaa kiloa. Siikaa jalostettiin 2,7 miljoonaa kiloa ja muikkua vajaa miljoona kiloa.

Vuonna 2009 Suomessa toimi 117 kalanjalostusyriytystä, joiden liikevaihto oli vähintään 9 821 €/v (liite 3.3). Liikevaihtorajan ylittäneitä jalostusyriytystä oli 13 % vähemmän kuin vuonna 2008. Kalanjalostuksen tuotot olivat noin 157 miljoonaa euroa ja yritysten keskituotot noin 1,3 miljoonaa euroa (kuva 11). Jalostusyriytysten työllistyvyys pieneni, koska isot yritykset vähensivät henkilöstön määrää. Kokonaisuudessaan toimialan kannattavuus heikkeni. Suurten yritysten tulos parani hieman, mutta pienten ja keskisuurten yritysten kannattavuus heikkeni merkittävästi edellisvuodesta. Pienten yritysten tuotot kasvoivat, mutta suurten ja keskisuurten yritysten tuotot säilyivät vuoden 2008 tasolla. Suurten yritysten nettoinvestoinnit lisääntyivät suuresti pienten yritysten investoimissa edellisvuotta vähemmän. Toimialan vakavaraisuus pysyi kohtalaisen hyvänä.

Vuoden 2011 alussa tehdyn barometritiedustelun perusteella suurten jalostamoiden taloudellinen tila parani tuntuvasti vuonna 2010, kun taas pienet yritykset arvelivat kannattavuuden hivenen heikentyneen. Sekä suuret että pienet yritykset uskoivat kehityksen jatkuvan suotuisana (Ahvonen ym. 2011).

Kuva 10. Kalanjalostuksen raaka-ainemäärät vuosina 2005, 2007 ja 2009 (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011d).

Kuva 11. Kalanjalostusyriyten tuottojen, jalostusarvon ja nettotuloksen reaalin kehitys vuosina 2005–2009.

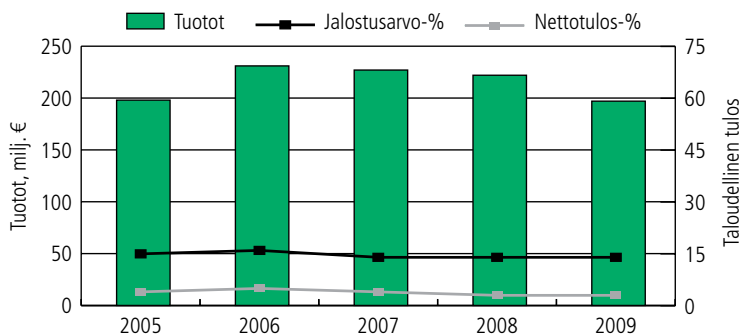
5. Kalatukkukaupan kannattavuus edelleen kohtuullinen

Vuonna 2009 Suomessa toimi 67 kalatukkuyritystä, joiden liikevaihto oli vähintään 9 821 €/v (liite 3.4). Yritysten yhteenlasketut tuotot olivat 197 miljoonaa euroa ja yritysten keskituotot noin 2,9 miljoonaa euroa (kuva 12). Yritysten tuotot pienenevät ja työllisyys väheni vuodesta 2008. Pienten ja keskisuurten kalatukkujen kannattavuus heikkeni edellisvuodesta huomattavasti. Myös suurten kalatukkujen kannattavuus heikkeni. Kokonaisuutena toimialan kannattavuus oli kuitenkin edelleen kohtuullinen, vaikka pienten kalatukkujen nettotulos olikin lähellä nollaa. Suuret ja keskikokoiset tukut investoivat huomattavasti enemmän kuin edellisvuonna, pienten kalatukkujen investoinnit vähenivät. Toimialan vakavaraisuus heikkeni.

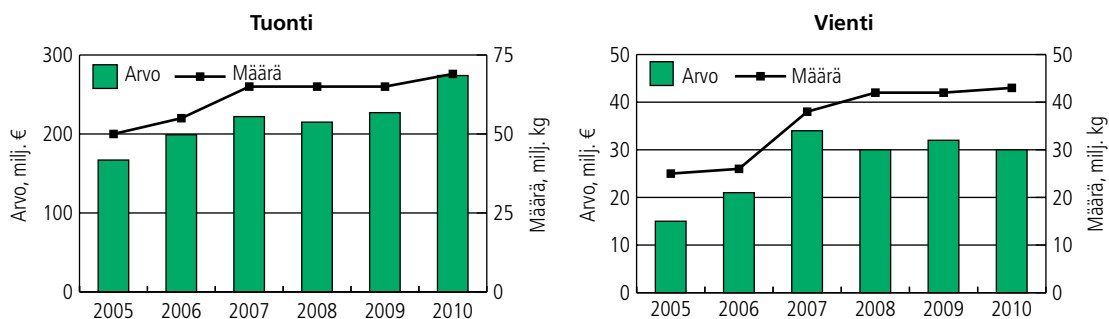
Vuonna 2010 Suomeen tuotiin 274 miljoonalla eurolla kalaa ja kalatuotteita elintarvikkeeksi (kuva 13). Tuonnin arvo kasvoi edellisvuodesta 22 %. Kalaa tuotiin 69 miljoonaa kiloa. Lohta tuotiin Norjasta 108 miljoonalla eurolla noin 23 miljoonaa kiloa (kuva 14). Pääosa tuodusta kalasta jäi kotimarkkinoille. Tuodun kalan osuus oli noin kaksi kolmannesta kotimarkkinoilla myytävästä kalasta.

Elintarvikkeeksi tarkoitetun kalan ja kalatuotteiden viennin arvo oli 30 miljoonaa euroa ja viennin määrä 43 miljoonaa kiloa vuonna 2010. Vaikka kalan viennin volyymi kasvoi, viennin arvo pieneni vuodesta 2009. Noin 70 % viennin määrästä oli silakkaa tai kilohailia, joita viedään pääosin Venäjälle. Silakan ja kilohailin vienti Venäjälle väheni, mutta niiden vienti Tanskaan ja Viroon lisääntyi vuonna 2010.

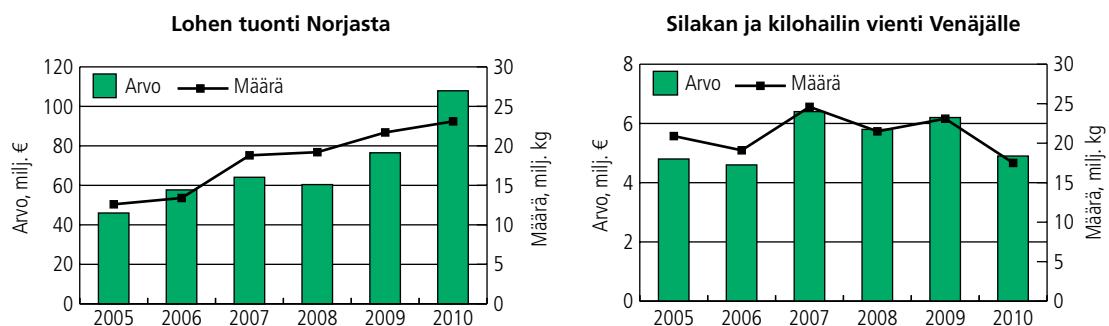
Vuoden 2011 alussa tehdyn barometritiedustelun perusteella suurten kalatukkuyritysten taloudellinen kehitys oli vuonna 2010 hyvin suotuisaa ja saman kehityksen odotettiin jatkuvan myös vuonna 2011. Myös pienten tukkukauppojen taloudellinen kehitys näytti notkahdukseen jälkeen toipuneen vuonna 2010. Tulevaisuuteen pienet tukkukauppiat suhtautuivat niin ikään toiveikkaasti. Tukkukaupparyrittäjät uskoivat kalatuotteiden menekin kasvuun kotimaassa vuonna 2011 (Ahvonen ym. 2011).

Kuva 12. Kalatukkuyritysten tuottojen, jalostusarvon ja nettotuloksen reaalin kehitys vuosina 2005–2009.

Kuva 13. Ihmisravinnoksi käytettyjen äyriäisten ja kalatuotteiden tuonnin ja viennin määrä ja reaaliarvo vuosina 2005–2010 (RKTL 2011e).

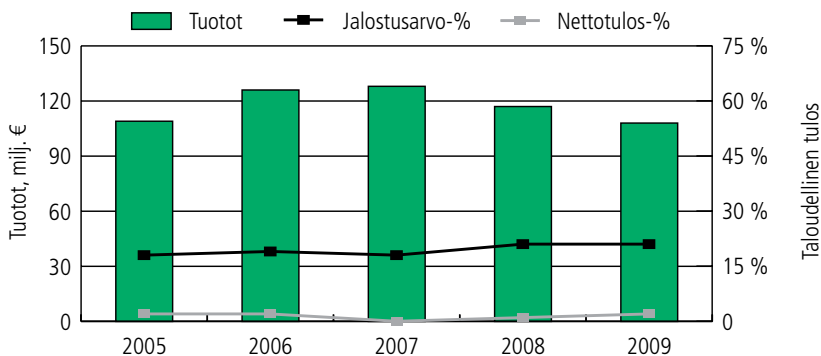

Kuva 14. Norjalaisen tuoreen lohien tuonnin määrä ja reaaliarvo sekä Venäjälle viedyn silakan ja kilohailin määrä ja reaaliarvo vuosina 2005–2010 (RKTL 2011e).

6. Kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan tulos parani

Vuonna 2009 Suomessa toimi 126 kalaan vähittäiskauppaan erikoistunutta yritystä, joiden liikevaihto oli vähintään 9 821 €/v (liite 3.5). Yritysten yhteenlasketut tuotot olivat 108 miljoonaa euroa ja yritysten keskituotot 857 000 euroa (kuva 15). Pienten ja keski suurten yritysten tulos oli edellisvuotta heikompi, mutta kuitenkin vielä voitollinen. Suurten yritysten tulos sen sijaan parani. Kalaan vähittäiskauppaan erikoistuneiden yritysten nettoinvestoinnit vähenivät merkittävästi, ja samalla toimialan vakavaraisuus parani.

Vuoden 2011 alussa tehdyn barometritiedustelun perusteella suurten yritysten taloudellinen tilanne oli vuonna 2010 aiempaa parempi, kun taas pienten yritysten tilanne säilyi ennallaan (Ahvonen ym. 2011). Suurissa yrityksissä odotettiin suotuisan tilanteen jatkuvan ja pienissä yrityksissä kannattavuuden otaksuttiin hieman kohentuvan vuonna 2011.

Kuva 15. Kalaan erikoistuneiden vähittäiskauppayritysten tuotot, jalostusarvo ja nettotulos vuosina 2005–2009.

7. Laatuseloste

Kalatalouden toimialakatsaus on viimeisimpiin kalatalouden yritysten tilasto-, barometri- ja tilinpäätöstietoihin perustuva katsaus suomalaisen merialueen ammattikalastuksen, vesiviljelyn, kalanjalostuksen, kalatukkukaupan ja kalaan erikoistuneen vähittäiskaupan taloudellisesta tilasta.

Tässä laatuselosteessa kuvataan lyhyesti katsauksen tulosten ymmärtämisen kannalta tarpeelliset tiedot aineistoista ja menetelmistä. Tarkemmat kuvaukset ovat erillisissä tilasto-, barometri- tai toimialajulkaisuissa, jotka löytyvät Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (www.rktl.fi) tai Tilastokeskuksen (www.stat.fi/tup/toimialaraportti/index.html) Internet-sivuilta.

7.1. Aineisto ja menetelmät

Aineistona on käytetty Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen merialueen ammattikalastusta, vesiviljelyä, kalanjalostusta, ulkomaankauppaa ja kalan tuottajahintoja koskevia tilastoja (<http://www.rktl.fi/julkaisut>). Tuoreimmat tilastotiedot koskevat yleensä katsauksen julkaisu- vuotta edeltävää vuotta. Kalajalosteiden tuotantotilasto tehdään vain joka toinen vuosi. Nimellishinnat ja -arvot on elinkustannusindeksillä tai kuluttajahintaindeksillä muunnettu reaalisiksi aikasarjan viimeisimmän vuoden hintatasoon.

Toimialaa ja yrityksiä koskevat taloudelliset tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kalatalousyrityksiä koskeviin tilinpäätöstietoihin. Tilinpäätöstiedot koskevat vain yrityksiä, joiden liikevaihto oli tarkasteluvuonna yli 9 821 €. Yritysrekisterin liikevaihtoraja muuttuu vuosittain, sillä se päivitetään tarkasteltavan vuoden hintatasoon. Alkuperäinen liikevaihtoraja määräytyi sen mukaan, kuinka paljon 0,5 kokoaikaista henkilöä tuotti keskimäärin liikevaihtoa vuodessa. Kalastusyritysten tuloraja laskettiin saaliin arvon perusteella. Kalatalousyrityksiä koskevat tilinpäätösaineisto on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen käytettävissä vasta yritysten tilinpäätöstä seuraavana vuotena, minkä vuoksi tuoreimmat tilinpäätöstiedot koskevat sitä edellistä vuotta.

Tutkimuslaitos on tilinpäätösaineistojen pohjalta laskenut taloudelliset tunnusluvut kalatalouden toimialoille. Toimialat on kalastusta lukuun ottamatta edelleen jaettu kolmeen kokoluokkaan: suuret yritykset (suurimmat 10 % yrityksistä), keski- ja pienet yritykset (suurimmat 40 % jäljelle jääneistä) ja pienet yritykset. Tästä perusryhmittelystä poiketen kalastusyritykset jaettiin suuriin (> 24 m) ja pieniin (< 24 m) troolareihin, muihin avomerikalastajiin ja rannikkokalastajiin.

Kalatalouden toimialojen laajuutta ja kannattavuutta kuvattiin liiketoiminnan tuotoilla, jalostusarvolla ja nettotuloksella.

Liiketoiminnan tuotot sisältävät liikevaihdon lisäksi liiketoiminnan muut tuotot kuten korvaukset, suorat avustukset ja vuokratuotot.

Jalostusarvolla tarkoitetaan toimialan tuottamaa arvonlisää. Jalostusarvo saadaan, kun tuotoista vähennetään aine- ja tarvikkehankinnat, ulkopuoliset palvelut ja muut liiketoimintakulut kuin henkilöstökulut. Jalostusarvo sisältää kansantaloudelle lisäarvoa luovia eriä kuten palkat, pääomakulut, verot ja voiton. Jalostusarvoprosentti on jalostusarvon osuus tuotoista.

Nettotulos on kannattavuuden mittari, joka kertoo yrityksen tuloksen verojen jälkeen ennen satunnaisia tuottoja ja kuluja. Nettotulosprosentti on nettotuloksen osuus liiketoiminnan tuotoista.

Liitetaulukoidessa esitetään myös toimialan nettoinvestointeja ja vakavaraisuutta koskevia tunnuslukuja.

Nettoinvestoinnit ovat toimialan aineelliset ja aineettomat investoinnit.

Vakavaraisuuden tunnusluvuista omavaraisuusaste kertoo missä määrin omaisuus on rahoitettu omalla pääomalla ja suhteellinen velkaantuneisuus puolestaan velkojen suhteen liikevaihtoon.

Kalatalouden toimialojen nykytilaa ja yrityksen taloudellisia näkymiä arvioidaan kalatalousbarometrin perusteella.

7.2. Tulosten luotettavuus

Yrityksen toimiala määritetään vuosittain liikevaihtoperusteisesti päätoimialan mukaan. Suurimmat yritykset toimivat usein monella toimialalla. Esimerkiksi ison kalankasvattajan päätoimiala voi olla kalatukkukauppa tai kalanjalostus. Monella kalastusyrittäjällä on omaa jalostustoimintaa. Yritys voi olla tukku- tai jalostusyrittäjä riippuen siitä, kuinka suuri osa myynnistä on minäkin vuonna omassa yrityksessä jalostettujen tuotteiden myyntiä. Monella toimialalla toimiva yritys saattaa siten joskus siirtyä toimialalta toiselle. Suurten yritysten siirtyminen voi vaikuttaa koko toimialan tulokseen.

Kalan vähittäiskauppaa koskeva toimiala kattaa vain kalan vähittäiskauppaan erikoistuneet liikkeet. Pääosa kalasta myydään kuluttajille kuitenkin markettien kalatiskien kautta. Markettien myynti kuuluu kalan vähittäiskaupan toimialaan vain siinä tapauksessa, jos kalatiskaaja hoitaa kalan vähittäiskauppaa päätoimialanaan harjoittava yritys. Kalan vähittäiskauppatoimialan tuotot olivat pienemmät kuin kalanjalostus- tai kalatukkukauppatoimialan tuotot, vaikka todellisuudessa vähittäiskaupan liikevaihdon tulisi olla suurempi kuin näiden kummankin väliportaan yhteenlaskettu myynti. Lisäksi on huomioitava, että yhden ison kalanjalostus- ja kalatukkukauppaa harjoittavan yrityksen liikevaihto sisältyy vähittäiskauppatoimialaan.

Suomen ammattikalastusrekisterissä oli vuoden 2010 lopussa merialueella 2 195 ammattikalastajaa, joilla on saaliin ilmoitusvelvollisuus. Heistä noin 600 sai vähintään 30 % tuloistaan kalastuksesta. Toimialakatsaus koskee 340:tä merialueen ammattikalastusyrittäjästä, joiden saaliin arvo oli tarkasteluvuonna yli 9 821 €. Sisävesikalastusyrittäjistä ei ole käytettävissä taloudellisia tunnuslukuja. Katsaus kuvaa siten ensisijaisesti merikalastusyrittäjien ammattimaisinta osaa. Niiden osuus ammattikalastuksen saaliista on noin 90 %. Muidenkin toimialojen osalta tuloraja supistaa yritysten taloudellista tarkastelua rekisteröityjä yrityksiä pienempään määrään.

Pienten yritysten kannattavuutta koskevat tunnusluvut antavat todellisuutta myönteisemmän kuvan, koska pienyrittäjät eivät yleensä maksa itselleen palkkaa vaan ottavat tulonsa yrityksen tuloksesta. Tilastokeskus korjaa pienten yritysten tulosta laskennallisella palkkakorjauksella (noin 2 500 €/kk). Palkkakorjausta ei ole tässä katsauksessa otettu huomioon, koska kalatalouden toimialalla pääosa yrityksistä on kausiluonteisesti toimivia pienyrittäjiä. Palkkakorjaus muuttaisi usean toimialan pienten yritysten taloudellisen tuloksen tappiolliseksi.

Viitteet

- Ahvonon, A., Honkanen, A. & Holopainen, J. 2011. Kalatalousbarometri 2011: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä 5/2011*. 27 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2010. Ammattikalastus sisävesillä 2008. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 1/2010. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 26 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011a. Ammattikalastus merellä 2010. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 3/2011. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 60 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011b. Kalan tuottajahinnat 2010. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 2/2011. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 37 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011c. Vesiviljely 2010. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 5/2011. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 26 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011d. Kalajalosteiden tuotanto 2009. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 1/2011. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 27 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2011e. Kalan ulkomaankauppa 2010. *Riista- ja kalatalous – Tilastoja 4/2011. Suomen virallinen tilasto (SVT) – Maa-, metsä- ja kalatalous*. 39 s.

Liite 1

Kalatalouden toimialojen yritysmäärät, henkilötyövuodet, tuotot ja jalostusarvo vuonna 2009.

Toimiala	Yrityksiä, kpl	Muutos v:sta 2008 (%)	Henkilöstö, htv	Muutos v:sta 2008 (%)	Tuotot, milj. €	Muutos v:sta 2008 (%)	Jalostusarvo, milj. €	Muutos v:sta 2008 (%)
Kalastus	340	22	159	-44	27	12	13	2
Vesiviljely	169	-10	348	-2	57	-8	17	-6
Jalostus	117	-13	646	-4	157	-2	32	-6
Tukkukauppa	67	-3	417	-9	197	-11	28	-10
Vähittäiskauppa	126	2	552	-8	108	-8	23	-7
Yhteensä	819	3	2122	-10	545	-7	112	-6

Liite 2

Kalatalouden toimialojen kymmenen suurimman yrityksen osuus toimialan kokonaistuotoista vuosina 2002-2008.

Toimialan keskittyminen	Kymmenen suurimman yrityksen osuus toiminnan kokonaisliikennevaihdesta, %						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kalastus	31	37	36	37	40	35	47
Vesiviljely	38	49	54	46	47	46	60
Jalostus	65	65	68	69	69	70	76
Tukkukauppa	83	85	82	83	78	82	84
Vähittäiskauppa	68	72	76	76	78	79	78

Lite 3

Kalatalouden laajuus, kannattavuus, investoinnit ja vakavaraisuus vuonna 2009.

Liite 3.1. Kalastuksen laajuus, kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2009 sekä muutos vuodesta 2008.

2009														KALASTUS													
Tunnusluvut	Isot troolarit			Pienet troolarit			Muu avomerikalastus			Rannikkokalastus			Kaikki yritykset														
Toimialan laajuus	Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %													
Yrityksiä	14	-7		28	56		16	45		282	20		340	22													
Aluksia	15	-6		27	17		16	14		282	20		340	18													
Henkilöstö	72	26		21	-13		4	-64		62	-68		159	-44													
Toimialan kannattavuus	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %												
Tuotot	13,0	100	6	2,8	100	3	0,6	100	-1	10,2	100	24	26,6	100	12												
Jalostusarvo	5,4	41	15	1,5	53	-1	0,3	52	9	5,7	56	-5	12,9	49	3												
Käyttökate	2,1	16	22	1,0	35	43	0,3	46	159	5,5	54	-4	8,9	33	8												
Nettotulos	0,4	3	175	0,6	21	165	0,2	31	10079	3,9	38	22	5,1	19	43												
Toimialan investoinnit	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %												
Nettoinvestoinnit	1,4	11	867	0,1	2	-6	0,1	8	-95	4,3	43	121	5,8	22	88												
Toimialan vakavaraisuus	%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %													
Omavaraisuus	26	4		85	33		30	-52		43	-30		39	0													
Velkaantuneisuus	83	35		13	-57		54	-80		103	138		81	19													
Keskiyrityksen kannattavuus	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %												
Tuotot	926	100	14	101	100	-34	40	100	-32	36	100	3	78	100	-8												
Jalostusarvo	383	41	23	54	53	-36	21	52	-25	20	56	-21	38	49	-16												
Käyttökate	151	16	30	35	35	-8	18	46	78	19	54	-20	26	33	-12												
Nettotulos	29	3	195	22	21	71	12	31	6960	14	38	1	15	19	17												

Omavaraisuusaste (omalla pääomalla rahoitetun omaisuuden osuus): yli 40% hyvä, 20-40% tyydyttävä, alle 20% huono

Suhteellinen velkaantuneisuus (velat suhteessa liikevaihtoon): alle 40% hyvä, 40-80% tyydyttävä, yli 80% huono

Liite 3.2. Vesiviljelyn laajuus, kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2009 sekä muutos vuodesta 2008.

2009												
VESIVILJELY												
Tunnusluvut	Isot yritykset			Keskikokoiset yritykset			Pienet yritykset			Kaikki yritykset		
Toimialan laajuus	Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %	
Yrityksiä	17	-11		68	-9		84	-10		169	-10	
Henkilöstö	167	-3		149	-1		32	0		348	-2	
Toimialan kannattavuus	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Tuotot	32	100	-11	21	100	-3	4	100	-6	57	100	-8
Jalostusarvo	9	30	-12	6	31	11	1	23	-20	17	30	-5
Käyttökate	3	10	-27	2	12	33	0	7	-67	6	11	-16
Nettotulos	2	6	-46	0	2	314	0	0	-102	2	4	-36
Toimialan investoinnit	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Nettoinvestoinnit	1	3	18	1	4	-10	0	3	131	2	4	34
Toimialan vakavaraisuus		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %
Omavaraisuus		56	9		38	-8		31	-7		46	1
Velkaantuneisuus		53	-3		79	3		183	34		71	5
Keskiyrityksen kannattavuus	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %
Tuotot	1887	100	-1	305	100	7	45	100	4	335	100	2
Jalostusarvo	559	30	-2	93	31	22	10	23	-12	99	30	5
Käyttökate	196	10	-19	36	12	47	3	7	-63	36	11	-7
Nettotulos	111	6	-40	6	2	336	0	0	-103	13	4	-30

Omavaraisuusaste (omalla pääomalla rahoitetun omaisuuden osuus): yli 40% hyvä, 20-40% tyydyttävä, alle 20% huono

Suhteellinen velkaantuneisuus (velat suhteessa liikevaihtoon): alle 40% hyvä, 40-80% tyydyttävä, yli 80% huono

Liite 3.3. Kalanjalostuksen laajuus, kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2009 sekä muutos vuodesta 2008.

2009												
KALANJALOSTUS												
Tunnusluvut	Isot yritykset			Keskikokoiset yritykset			Pienet yritykset			Kaikki yritykset		
	Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %	
Toimialan laajuus												
Yrityksiä	12	-14		47	-13		58	-13		117	-13	
Henkilöstö	408	-11		206	11		32	7		646	-4	
Toimialan kannattavuus	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Tuotot	121	100	-3	32	100	2	5	100	14	157	100	-2
Jalostusarvo	22	18	-9	9	27	3	1	25	-12	31	20	-6
Käyttökate	7	5	-7	3	8	-17	1	12	-27	10	6	-11
Nettotulos	2	2	7	1	4	-13	0	5	-47	4	2	-6
Toimialan investoinnit	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Nettoinvestoinnit	4	4	128	2	5	49	0	2	-48	6	4	92
Toimialan vakavaraisuus		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %
Omavaraisuus		23	20		38	-2		14	166		26	15
Velkaantuneisuus		33	-6		31	10		50	-17		33	-4
Keskiyrityksen kannattavuus	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %
Tuotot	10042	100	13	678	100	17	84	100	32	1344	100	13
Jalostusarvo	1809	18	7	182	27	18	21	25	2	269	20	8
Käyttökate	544	5	9	54	8	-4	10	12	-15	82	6	3
Nettotulos	187	2	25	24	4	0	4	5	-38	31	2	9

Omavaraisuusaste (omalla pääomalla rahoitetun omaisuuden osuus): yli 40% hyvä, 20-40% tyydyttävä, alle 20% huono

Suhteellinen velkaantuneisuus (velat suhteessa liikevaihtoon): alle 40% hyvä, 40-80% tyydyttävä, yli 80% huono

Liite 3.4. Kalatukkukaupan laajuus, kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2009 sekä muutos vuodesta 2008.

2009												
KALATUKKUKAUPPA												
Tunnusluvut	Isot yritykset			Keskikokoiset yritykset			Pienet yritykset			Kaikki yritykset		
Toimialan laajuus	Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %	
Yrityksiä	7	0		27	-4		33	-3		67	-3	
Henkilöstö	251	-9		152	-8		14	-22		417	-9	
Toimialan kannattavuus	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Tuotot	150	100	-9	43	100	-19	3	100	-8	197	100	-11
Jalostusarvo	20	13	-8	8	18	-14	1	19	-18	28	14	-10
Käyttökate	8	5	-16	2	5	-20	0	10	-5	11	5	-17
Nettotulos	5	3	-3	1	2	-25	0	3	-31	6	3	-8
Toimialan investoinnit	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Nettoinvestoinnit	4	3	90	1	2	52	0	1	-83	5	3	77
Toimialan vakavaraisuus		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %
Omavaraisuus		39	-4		33	-20		25	-12		37	-8
Velkaantuneisuus		23	14		27	28		72	26		25	18
Keskiyrityksen kannattavuus	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %	1000 €/ yritys	%	Muutos, %
Tuotot	21459	100	-9	1590	100	-15	103	100	-5	2934	100	-9
Jalostusarvo	2839	13	-8	283	18	-11	20	19	-16	421	14	-7
Käyttökate	1124	5	-16	86	5	-17	11	10	-2	157	5	-14
Nettotulos	667	3	-3	36	2	-22	3	3	-29	85	3	-6

Omavaraisuusaste (omalla pääomalla rahoitetun omaisuuden osuus): yli 40% hyvä, 20-40% tyydyttävä, alle 20% huono

Suhteellinen velkaantuneisuus (velat suhteessa liikevaihtoon): alle 40% hyvä, 40-80% tyydyttävä, yli 80% huono

Liite 3.5. Kalan erikoistuneen vähittäiskaupan laajuus, kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2009 sekä muutos vuodesta 2008.

2009												
Tunnusluvut	Isot yritykset			KALAN VÄHITTÄISKAUPPA						Kaikki yritykset		
				Keskikokoiset yritykset			Pienet yritykset					
Toimialan laajuus	Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %		Kpl	Muutos, %	
Yrityksiä	13	8		50	0		63	3		126	2	
Henkilöstö	427	-9		101	-6		24	9		552	-8	
Toimialan kannattavuus	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Tuotot	89	100	-7	16	100	-14	3	100	14	108	100	-7
Jalostusarvo	18	21	-4	4	22	-19	1	26	-1	23	21	-6
Käyttökate	4	5	27	1	7	-34	1	17	-6	6	6	5
Nettotulos	1	1	864	1	3	-49	0	8	-39	2	2	58
Toimialan investoinnit	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %	Milj. €	%	Muutos, %
Nettoinvestoinnit	-4	-4	-228	0	1	-50	0	0	-103	-3	-3	-202
Toimialan vakavaraisuus		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %		%	Muutos, %
Omavaraisuus		40	46		26	-1		1	-98		36	28
Velkaantuneisuus		21	-25		26	-2		69	40		23	-18
Keskiyrityksen kannattavuus	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %	1000 €/yritys	%	Muutos, %
Tuotot	6810	100	-14	327	100	-14	49	100	10	857	100	-10
Jalostusarvo	1420	21	-11	71	22	-19	12	26	-4	181	21	-9
Käyttökate	335	5	17	23	7	-34	8	17	-9	48	6	2
Nettotulos	98	1	805	11	3	-49	4	8	-41	16	2	54

Omavaraisuusaste (omalla pääomalla rahoitetun omaisuuden osuus): yli 40% hyvä, 20-40% tyydyttävä, alle 20% huono

Suhteellinen velkaantuneisuus (velat suhteessa liikevaihtoon): alle 40% hyvä, 40-80% tyydyttävä, yli 80% huono

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511

www.rktl.fi